

# Amikor Sztálingrád suttog hozzád...

Lőrinczy Judit: Ingókövek

Vida Barbara

Lőrinczy Judit első regénye, az *Ingókövek*, 2013-ban jelent meg az Ad Astra Kiadó gondozásában. A foglalkozását tekintve jogásként működő író regényével újdonságot hozott a magyar piacra.

A regény legbiztosabban, ám csak fél lábával, a történelmi regények sorában ácsorog, a másikkal pedig a mágikus realista és fantasy műfaj között ingadozik attól függően, hogy a kritikusok épp melyik kategóriába sorolják.

Lőrinczy szövege jócskán kilóg a hazai fantasy-termésből, leginkább a historical fantasy és az urban fantasy alműfajok jellemvonásai illelenek a műre, ezen túl még Farah Mendlesohn határhelyzetű (liminal) fantasy kategóriájába is besorolható.

## Historical fantasy - (Történelmi fantasy):

A történelmi regényt keveri a fantasyvel. A történelmi regények pont a fikciótól válnak különlegessé, hiszen a görög mítoszokat feldolgozó drámákban is a fikció vonzotta a közönséget, nem pedig a már ismert mitológiai történet végkicsengése.

## Liminal fantasy:

jellemzője, hogy a mágia végig a szemünk sarkában lebeg, érezzük, tudjuk, hogy ott van, mégsem természetes része a világunknak. Olyan történetek, amelyben az „evilági” karakterek nem érzelik, nem ismerik föl a külső fantasztikus világból érkező bűvös eszközöket, történéseket, szereplőket, ami persze csökkenti a fantasztikus hatást, de a „csoda érzete” mégis megjelenik.

## (Urbánus [Nagyvárosi] fantasy):

Urban fantasy alatt olyan regényt értünk, ami a modern helyszíneket keveri a fantasy elemeivel. Vita tárgya, hogy szükséges-e a kategóriához, hogy a mű nagyvárosban játszódjék, a meghatározó azonban inkább az, hogy a helyszín modernkori, napjainkbeli legyen. Az urban fantasy elemi hozzátartozója egy párhuzamos világ is, ami természetfeletti erejének mivoltából a valós világra fenyegetést jelent.

Nyelvi, valamint dramaturgiai megoldásait tekintve a regény éppúgy részét képezi a szépirodalmi alkotásoknak, mint ahogy számon tartható a zsánérirodalom jeles alkotásai között egyaránt.

A fantasy választása egy háborús tematikához kézenfekvő, ha a háború értelmetlen, irreális oldalát kívánjuk megragadni. A fantasy a regénybe babonákkal, az éhség, a kimerültség és a fáradtság okozta hallucinációkkal, illúziókkal mászik be, mígnem az olvasó az egyik pillanatban ráeszmél, hogy egy mágikus realizmussal átitatott fantasy regényt tart a kezében. A regény fantasy elemét leginkább az élő

város adja, míg a mitikus szereplők, mint a halál (Kharón) vagy a halál folyója (Sztüx) a regény mágikus realista elemeit képezik.

Lőrinczy Judit *Ingókövek* című regényében a mágikus realizmus főként az **animisztikus látásmódban** és a **mágikus kauzalitásban** figyelhető meg. Az animisztikus látásmód az animizusból, ami pedig a latin anima (lélek, lélekzet, életerő) szóból származik. Az animizmus vallási nézet megalkotója **Sir Edward Burnett Tylor** volt, e hit szerint testünk halála után lelkünk tovább él, s hasonló vágyakkal, indulatokkal rendelkezik, mint az élők. Ezek a jegyek elmondhatók az *Ingókövek*-ben szereplő lelkekről is. Az animizmus szerint továbbá a lelkek lehetnek segítők és ellenségek egyaránt, akik hatalma meghaladja az élőkét. Esetünkben ez maga Sztálingrád, aki önkényesen befolyásolja a regényben történetek

### Mágikus realizmus

→ a kifejezés Franz Roh német művészettörténész nevéhez köthető, aki először 1925-ben a *Nach-Expressionismus: Magischer Realismus* című könyvében használta.

→ míg a fantasy-ben a természetfeletti jelenléte bonyodalmat, zavart okoz, és ezzel magára irányítja szinte mindenkinek a figyelmét, addig a mágikus realizmusban a természetfeletti létezése elfogadott, természetes részét képezi a világnak.

„mágikus realizmus olyan fantasy, amit spanyol nyelven beszélő emberek írtak” (Gene Wolfe)

„a mágikus realizmus egy szebb megfogalmazása annak, hogy az illető fantasy-t ír” (Terry Pratchett)

Tzvetan Todorov szerint a fantasztikum hatása a természetfölötti és a reális közötti elbizonytalanító mechanizmusban keresendő.

→ alapvetően két irányzatot különböztetünk meg, egy népi és egy urbánus mágikus realizmust. Utóbbi alatt a mágikus realizmussal gyanúsított, úgynevezett „áltörténelmi” regényeket értjük míg a népi irányzat közé tartoznak azok a művek, melyekben a mágikus, csodás gondolkodásmód nem teoretikus megfontolás, „hanem egyfajta belső alakulás eredménye, spontán, élményszerű, a magyar elbeszélő hagyományban gyökeredző.

A mágikus kauzalitás alatt az ismétlődés mögött feltételezett rendet, a véletlenszerűség kétségbevonását, azaz minden „találkozás”, „keresztvezetés” törvényszerűnek feltüntetését értjük, ami szintén jól megfigyelhető az *Ingókövek*-ben.

Dokumentumjellegét a regénynek a Sztálingrádi csata eseményeinek precíz felhasználása adja, az író hónapokat töltött kutatómunkával. a legtöbb merítést Vaszilij Grosszmann haditudósító *Író a háborúban* című fronton készült jegyzetei jelentették. Vaszilij Grosszmann maga is szereplőjévé válik a regénynek egy rövid jelenet erejéig,

Egy beszélgetésben még a híres orosz mesterlövészről, Vaszilij Zajcevről is szó esik, aki bár nem szereplője a regénynek, megtudjuk róla, hogy:



A felsorolt történelmi személyeken túl milyen második világháborús alakokat ismertek még?

„Nemrég ért a városba, és már az összes rohadt szám róla szól. Van valami politruk haverja. (...) Úgy csinálnak, mintha ő lenne az egyetlen mesterlövész az egész átkozott városban” (178.)

Lőrinczy Judit regénye a csata kezdete után két héttel indul, a gumraki ütközetel, 1942. szeptember 7-én, s a csata vége előtt pár nappal, 1943. január 31-én ér véget. A Sztálingrádi csata hivatalosan 1942. augusztus 21-én kezdődött és 1943. február 2-án ért véget.

### Érdekesség

Mivel a német katonáknak csak nyári bakancsaik voltak, egy ideig újságpapírral bélelték ki azokat, azonban a dermesztő orosz télben puskatussal szétverték a halott oroszok lábfejét, hogy aztán lehúzhassák róla a nemezcsizmát.

Sztálingrád szimbólum. Szimbólumként tekintenek rá a II. világháború értelmezői, hisz ez a csata jelentette a fordulóponthoz a világháború általunk ismert végkimeneteléhez. Szimbólum a németeknek, az ellenség, az elátkozottság szimbóluma, ami saját nevének köszönheti vesztét. Szimbólum az oroszoknak is, a kitartás és hősiesség szimbóluma.

A regény azonban nem csupán az oroszok és németek csatáját írja le, hanem tőlük sokkal nagyobb, fiktív hatalmakét, a városét és a halálét.

Az író már az előszóban felvázol egy olyan világot, melyben a városoknak lelkük van, ugyanúgy él és pusztul, mint az ember:

„Minden városnak lelke van. Arcuk változókéony, akár az emberé, tizezer ablakszemükkel követik lépteinket, bennük élünk és ők is mibennünk, láthatatlan pókfonalakkal kötődünk a helyhez, melyet otthonnak nevezünk. (...) Minden városnak lelke van; élettelen kő, fa, malter, téglák ne tévesszen meg! Hatnak ránk, nyelvünk kiszárad, és varázsvésztésre fényes öröm vagy éppen furcsa, oktalan szomorúság költözik szívünkbe.” (7.)

„Oly helyen jártam én, versbe venni félek, hol átlátszón, mint szálla az üvegben... egészen... jég alatt volt minden lélek.”

Ismételjük!  
Sorold fel, a szöveg alapján mi mindennek a szimbóluma Sztálingrád!

az idézet Dante Alighieri *Isteni színjátékából* származik. Hogy hozható párhuzamba a két mű?

Valaha Caricin volt a város neve, mely már akkor is csatában állt a halállal, még mielőtt a németek és oroszok földig rombolták volna épületeit. Ősidők óta ejtette

foglyul halottjait, Caricin sorsát mégis az emberek pecsételték meg azzal, hogy átnevezték, s így a németek számára célpontul tették. A hideg és a csönd meghatározó elemei a regénynek, melyek a szereplőkben éppúgy, mint az olvasóban szorongást, borzongást, misztikumot, félelmet, végül pedig rettegést váltanak ki.

Az *Ingókövek* című regény négy szereplő sorsán keresztül viszi végig a cselekményszálát: Wilhelm Galler, német mesterlövész, Wolfgang Lindt, a hadnagya, Galina Kazacsova, orosz pilótanő illetve a besorozott sztálingrádi polgár, Vaszilij Nyikolajevics sorsán keresztül. Rajtuk kívül még két fontos karaktert kell megemlíteni: ők az orosz kislány, Nadin Beleckova, valamint a kettős szerepben feltűnő Fjodor Ivanovics vagy másnéven a Révész.



**FJODOR IVANOVICS ÉS NADIN BELECKOVA**

→Lánya, Nadin Beleckova → kapocsként működik az élők és a holtak világa között. Az élőkkel és holtakkal egyaránt kommunikál, látja őket. Csak számára kelnek életre Sztálingrád közsobrai

Volga = Sztűx, Révész = Kharón

Fjodor kettős személy:

1. a reptér vezetője
2. halál, avagy a Révész

→ az élőkkel nincs dolga, mégis vágyódik az élet után

**Wolfgang Lindt**

- A csata kezdetén teljes ügy hiszi, a német a nagyobb hal, az igazi ember, az erősebb, fejlettebb faj, míg a fél évig húzódo csata végére Hitlerből s az általa vallottakból való teljes kiábrándultságig jut.
- „Lindt már nem tudott másként gondolni Sztálingrádra, mint egy döglődő, ember- és lélekező szörnyetgre.” (144.)
- Hazajutását, akárhogy is, a városnak köszönheti:
- „Túlélte fagyást, pergőtűzet, repülést légelhárító tűzben, dübörgő orosz tankokat a rókalyukaik felett, romok mélyén lapuló mesterlövészek célkeresztjeit. De a város még utójára aláomló ingókőfalai szétzúzták a lábát.” (442.)

→ Az író a regény végéig manipulálja olvasóját, hogy aztán az utolsó ötven oldalon ledöntse félrevezető ingóköveit, s helyreállítsa az olvasóban elszórt morzsányi sejtelmeket.

„A hadnagy a parancsnokságon látott egy jelentést, amely szerint volt olyan nap, hogy háromezer német esett el – sokuk teste sosem került elő, a város soha többé nem adta vissza őket (...) Ilyenkor Lindt mindig a megmenekülésül éjjelére gondolt, arra, hogy amikor az alagsor huzatos folyosóját légcsőhöz hasonlította (...) A romok alatt nem csak légzőszervek, de gyomrok húzódtak, amelyeket sosem lakatott jól a holtak húsa. (...) Lindt már nem tudott másként gondolni Sztálingrádra, mint egy döglődő, ember- és lélekevő szörnyetegre.”(144.)

Vegyük szemügyre a regényből át-  
emelt részleteket! Hogy jelenik meg  
Wolfgang Lindt gondolataiban Sztáling-  
rád? A város ellenség vagy barát, ami-  
kor Lindtet „hazajuttatja”?

## Wilhelm Galler

- mesterlövész; a regény legkomplexebb szála
- Gallert a regény 61. oldalán egy bombarobbanás következtében maguk alá temetik a romok. Ennél a pontnál a regény olvasati lehetősége egészen a végjátekig megkettőződik. Csak ott jövünk rá, ahogy maga Galler is, hogy a mesterlövész már a 61. oldaltól halott.
- Az ezt követő „fejezet” a regény egyik legprofibban kimunkált része. Lőrinczy rengeteg utalást tesz arra, hogy a mesterlövész ekkor már nem él, ám az akkor még tökéletesen tudatlan olvasónak éppúgy, ahogy Gallernek, ezek a jelzések fel sem tűnnek.
- Nem emlékszik, mi a feladata, nem érez éhséget, sem pedig szomjúságot, fájdalmi hamar megszűnnek, majd pedig késztető érzés fogja el, hogy a Volga felé vegye az irányt – ahogy az összes többi szellem/lélek is ezt érzi, hiszen ott várakozik a volgai hajós, aki átsegíti őket a túlpartra. Addig viszont mind a város foglyai, melynek falai börtönné, utcái labirintusokká válnak számukra. A különösebbnél különösebb jelenetek után az olvasó a környezetben keresi a misztikumot, holott a földöntúli elem maga Galler.
- a holtak sem ismerik fel a halált

**FONTOS!** A város labirintusként való körülírása és az abban bolyongó karakterek története a műfaji kód stabilizálhatatlanságával hozható kapcsolatba, s az így létrejövő alakzatrendszer a címet egy centrális, de ugyanakkor folyamatosan mozgó és átrendeződő játéktér allegorizálására használja.

## Kérdések és feladatok:

1. Alternatív történelem: Mi gondoltok, mi lett volna, ha a Révésznek nem sikerül legyőznie Sztálingrádot? Mennyiben befolyásolta volna ez a regény végkimenetelét?
2. Fogalmazzátok meg, mi minden teszi poklszerűvé Sztálingrádot!
3. Sztálingrádon kívül milyen híres városokat sújtott még a II. világháború?
4. A regény szereplői közül kivel tudtok a leginkább azonosulni, és kít tartotok bűnösnek?

